

*Господаренко Аліна,
Національний університет «Острозька академія»*

ГРАМАТИЧНІ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ВВІЧЛИВОСТІ

У статті розглядаються граматичні та лексико-семантичні засоби вираження ввічливості. Увага зосереджена, зокрема, на засобах пом'якшення категоричності.

Ключові слова: *категорія ввічливості, комунікація, граматичні та лексико-семантичні засоби вираження ввічливості.*

В этой статье рассматриваются грамматические и лексико-семантические способы выражения вежливости. Внимание сосредоточено, в частности, на способах смягчения категоричности.

Ключевые слова: *категория вежливости, коммуникация, грамматические и лексико-семантические способы выражения вежливости.*

In this article grammatical and lexical-semantic means of expressing politeness are examined. The main attention is, in particular, on the methods of softening categoricity.

Key words: *category of politeness, communication, grammatical and lexical-semantic methods of expressing politeness.*

Для передачі ввічливості у спілкуванні в сучасній англійській мові широкого використання набули засоби пом'якшення категоричності. До них належать модальні фрази, форма розділового запитання, ступеневі прислівники, модальні дієслова, модальні частки, мовні звороти.

Модальні фрази виконують роль головного речення, за яким наступне речення є підрядним пояснювального виду, або ж роль ввідної конструкції, ввідного члена речення в середній або кінцевій позиції. Ця група модальних фраз (або модальних виразів) включає в себе дієслова мисленнєвої діяльності (suppose, believe, think,

imagine, consider), дієслівно-іменні сполучення (I fear, I am afraid), сталі вирази (I must confess, I must say, I dare say) [1]. Наприклад :

«But yes, I suppose, a girl must make a choice. An ambitious girl, that is. She can marry her way up or work her way up. Of course, it might come to the same thing» [3].

«I'm afraid, Kitty, that I'm still of the opinion that Natica should go to a private school» [3].

«I dare say he's a nice enough young man,» Kitty observed after his departure. «Though a bit spoiled, of course. I hope you won't mind my saying, dear, that I don't think he's ever going to set the world of fire» [3].

В залежності від лексичного значення дієслова модальні фрази є засобом вираження суб'єктивної оцінки висловлювання, пом'якшуючи категоричність цього висловлювання за рахунок обмеження його межами особистого досвіду мовця, а також за рахунок зменшення універсальності думки, яку намагається передати мовець.

Також слід зазначити, що такі модальні фрази, як I'm afraid, I fear мають семантичний відтінок вибачення, особливо якщо наступне висловлювання приносить якісь погані новини:

«I'm afraid she might feel her thunder sadly stolen if I accepted your kind offer» [3].

«I fear say that I have to get you upset» [3].

Поширеною синтаксичною формою реалізації принципу ввічливості в декларативних висловлюваннях є форма розділового запитання. На нашу думку, розділові запитання надають висловлюванню некатегоричний проблематичний характер і втягують співрозмовника в обговорення, даючи йому можливість висловити свою точку зору:

«That's all we care about today, isn't it?» [3]

«Oh, Mrs. De Voe, if that isn't the sweetest, kindest thing I've ever heard?!» [3]

У якості засобів пом'якшення категоричності в свою чергу виступають і прислівники ступеневі rather, pretty, fairly, a bit, sort of, just. За допомогою цих прислівників вдається пояснити прикметники або іменники, які входять до складу іменникового присудка. Найчастіше використовується прислівник rather:

«I thought he was rather snooty about private schools» [3].

«It's rather shaming, really,» Natica mused. Fortunately, not many charms are needed» [3].

Дослідження показують, що найчисельнішу групу засобів з функцією пом'якшення категоричності складають модальні дієслова. Модальні дієслова *must, should, can, may/might* використовуються в якості засобів пом'якшення категоричності висловлювання у своїй вторинній функції, і звичайно між ними існують певні відмінності. Наприклад модальне дієслово *must* виражає логічний умовивід, заснований на конкретних фактах:

«The lady must lose her reputation because we know she's pregnant» [3], а модальне дієслово *should* означає припущення, засноване на очікуванні певної події:

«You should argue that fact, I suppose» [3].

Модальне дієслово *may* завжди використовується в проханні від 1 особи в очікуванні на дозвіл або згоду співрозмовника:

«May I go out with him again, Natica?» [3]

Форма *might* надає проханню відтінок легкого незадоволення чи роздратування:

«Might not Natica Chauncey make a similar claim» [3], або ж може виражати прохання у ввічливій формі:

«Might I attend your brother?» [3].

Крім модальних фраз та модальних дієслів, ми можемо виділити також модальні частки та синтаксичну конструкцію *Nominative+Infinitive*, які пом'якшують категоричність.

Григоренко вважає, що модальні частки *hardly, scarcely* вносять у висловлювання відтінок невпевненості, завдяки чому і пом'якшують категоричність, адже вони мають більш ввічливий характер у порівнянні із категоричною відмовою [2]:

«But, my child, it's hardly anything new. You've always downgraded us. The difference between the way your brothers treat us and the way you do is...well, dramatic» [3].

Зворот *it looks as if/as though* пом'якшує категоричність висловлювання за рахунок привнесення семантичного компонента, який виражає суб'єктивну оцінку дійсності мовця:

«I know you only asked me because Daddy suggested it. But I've decided I don't want to go as a brother's guest. It looks as if no one else would ask me» [3].

Варто звернути увагу і на ще один зворот, дуже поширений в сучасній англійській мові – це пряме звертання до думки співрозмовника за допомогою запитання:

«We have to talk to Thomas about changing the hymn for morning chapel, don't you think?» [3]. Цим запитанням мовець підкреслює свою готовність прийняти думку співрозмовника і не наголошувати свою власну думку.

Окрім модальних фраз і модальних дієслів, в сучасній англійській мові засобом вираження категорії ввічливості є розділові запитання. На українську мову такі запитання найчастіше перекладаються із закінченням «чи не так?». Наприклад:

«You meant they would join us, wouldn't they?», «But there's no law that says we can't change out mind, is there?», «He had the sense to marry you, didn't he?» [3]

З урахуванням використання особливих конструкцій речень, модальних дієслів, часток і фраз можна припустити, що засоби пом'якшення категоричності зокрема відносяться до граматичних засобів категорії ввічливості. Проте, слід наголосити, що навіть в тих же розділових реченнях часто використовуються такі лексичні засоби вираження, як, наприклад, лексичний компонент please. І оскільки, як згадувалось вище, граматичні та лексико-семантичні засоби вираження категорії ввічливості тісно пов'язані, то все ж вважатимемо, що ці два типи засобів вираження нероздільні. Отже, пом'якшення категоричності можна розглядати, як з граматичної, так і з лексико-семантичної точки зору.

Література:

1. Граматичні та лексико-семантичні засоби вираження ввічливості в сучасній англійській мові [Електронний ресурс]: Студентський портал – UaStudent.com – Режим доступу : <http://uastudent.com/gramatychni-ta-leksyko-semantychni-zasoby-vyrazhennja-vvichlyvosti-v-suchastnij-anglijskij-movi/>

2. Григоренко І.В. Принцип ввічливості у сучасному англійському дискурсі. Позитивна та негативна ввічливість [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.weblancer.net/download/portfolio/521113/521113.doc – Заголовок з екрану.

3. Louis Auchincloss. The Lady of Situations. – Boston : Houghton Mifflin Company, 1990. – 224.